

UO'K: 372.881.111.1:37.091.3

NEMIS TILI DARSLARIDA “FLIPPED CLASSROOM” METODINING SAMARADORLIGI

Hasanova Gulnoraxon Dilshodbek qizi.

Farg'ona davlat universiteti, bakalavr

gulnorah706@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada chet (nemis) tilini o'qitish jarayonida “Flipped Classroom” (teskari sinf) metodining nazariy asoslari va pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi. Metodning konstruktivizm, Bloom taksonomiyasi hamda kognitiv yuk nazariyasiga tayanuvchi konseptual negizlari, uni dars jarayoniga bosqichma-bosqich integratsiya qilish modeli va samaradorlikni ta'minlovchi omillar ko'rib chiqiladi. Tahlil natijalari teskari sinf modeli auditoriya vaqtini faol kommunikativ faoliyatga yo'naltirish orqali o'quvchilarning tinglab tushunish, gapirish va grammatik kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqori natija berishini ko'rsatadi. Maqola yakunida nemis tili o'qituvchilari uchun metoddan foydalanishga doir amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Flipped Classroom, teskari sinf, nemis tili, chet tilini o'qitish, aralash ta'lim (blended learning), talaba markazli ta'lim, kommunikativ kompetensiya, mustaqil ta'lim, raqamli ta'lim resurslari, Bloom taksonomiyasi.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕТОДА «ПЕРЕВЁРнуТОГО КЛАССА» НА УРОКАХ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

Аннотация. В статье анализируются теоретические основы и педагогическая эффективность метода «перевёрнутого класса» (Flipped Classroom) в процессе обучения немецкому языку как иностранному. Рассмотрены концептуальные основания метода, опирающиеся на конструктивизм, таксономию Блума и теорию когнитивной нагрузки, поэтапная модель интеграции метода в учебный процесс, а также факторы, обеспечивающие его эффективность. Результаты анализа показывают, что модель перевёрнутого класса, перенаправляя аудиторное время на активную коммуникативную деятельность, даёт высокий результат в развитии навыков аудирования, говорения и грамматической компетенции.

Ключевые слова: Flipped Classroom, перевёрнутый класс, немецкий язык, обучение иностранному языку, смешанное обучение, личностно-ориентированное обучение, коммуникативная компетенция, самостоятельное обучение, цифровые образовательные ресурсы.

THE EFFECTIVENESS OF THE FLIPPED CLASSROOM METHOD IN GERMAN LANGUAGE LESSONS

Annotation. The article analyses the theoretical foundations and pedagogical effectiveness of the Flipped Classroom method in teaching German as a foreign language. It examines the conceptual underpinnings of the method, grounded in constructivism, Bloom's taxonomy and cognitive load theory, a step-by-step model for integrating the method into the learning process, and the factors that ensure its effectiveness. The findings show that, by redirecting classroom time towards active communicative activity, the flipped model yields strong results in developing learners' listening, speaking and grammatical competencies. The paper concludes with practical recommendations for German-language teachers.

Keywords: Flipped Classroom, inverted classroom, German language, foreign language teaching, blended learning, learner-centred education, communicative competence, autonomous learning, digital learning resources, Bloom's taxonomy.

Kirish

Bugungi ta'lim tizimida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash va o'quv jarayonini samarali tashkil etish dolzarb masalalardan biriga aylangan. Ayniqsa, chet tillarini o'qitishda o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning mustaqil fikrlash va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy dars usullarida o'quvchilar ko'pincha passiv tinglovchi sifatida ishtirok etadi, bu esa ularning til ko'nikmalarini to'liq rivojlantirishga to'sqinlik qiladi. Shu bois zamonaviy interaktiv metodlardan foydalanish zarurati ortib bormoqda.

"Flipped Classroom" (teskari sinf) metodi ana shunday innovatsion yondashuvlardan biri bo'lib, o'quvchilarning darsga tayyor holda kelishini ta'minlaydi hamda dars vaqtida amaliy mashg'ulotlar, muhokamalar va interaktiv faoliyatlarni tashkil etishga keng imkon yaratadi. Bu metodda o'quvchilar nazariy materiallarni darsdan oldin video, prezentatsiya yoki boshqa elektron resurslar yordamida o'zlashtiradilar; auditoriya vaqtida esa o'qituvchi rahbarligida mashqlar bajaradi, muloqotga kirishadi va bilimlarni mustahkamlaydi. Bunday taqsimot, ayniqsa chet tilini o'rganishda muhim bo'lgan nutq, tinglab tushunish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi – nemis tili darslarida "Flipped Classroom" metodining samaradorligini nazariy jihatdan asoslash hamda uni ta'lim jarayoniga tatbiq etishning pedagogik imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqotning ilmiy-nazariy ahamiyati nemis tili ta'limida metodning mazmuni va o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'sirini tahlil qilishda, amaliy ahamiyati esa o'qituvchilar uchun aniq tavsiyalar ishlab chiqilishida namoyon bo'ladi.

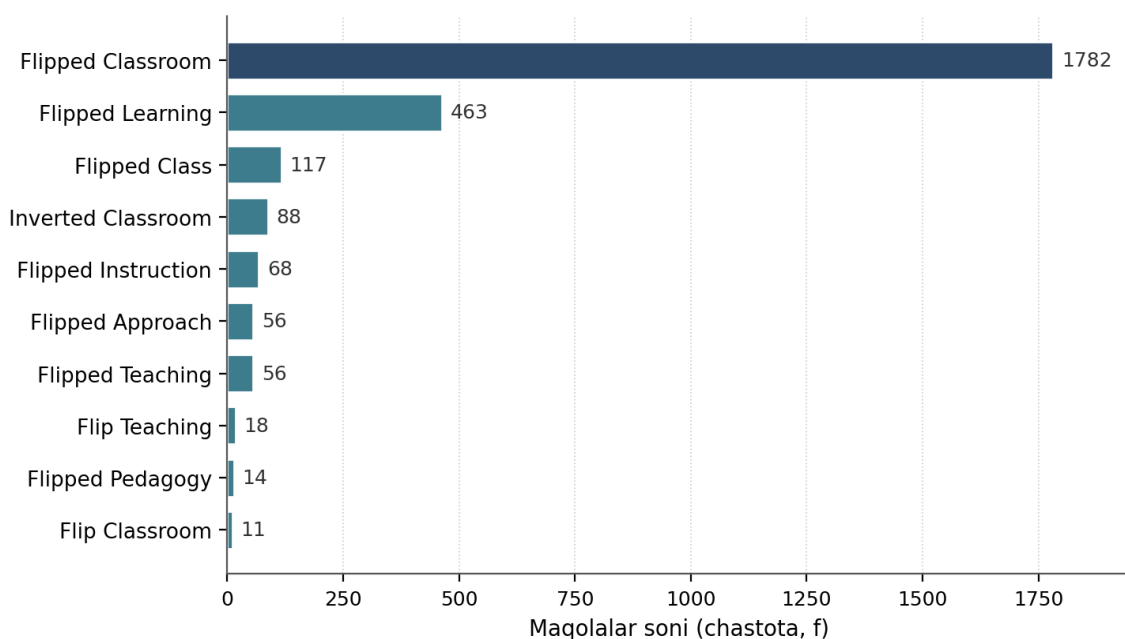
Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, kontent-tahlil, qiyosiy tahlil hamda pedagogik kuzatish usullaridan foydalanildi. Metodning nazariy asoslari J. Bergmann va A. Sams, R. Talbert, M. Lage, G. Platt va M. Treglia, E. Mazur, S. Khan kabi xorijiy mualliflarning ishlari, shuningdek mahalliy tadqiqotchilarning izlanishlari asosida tizimlashtirildi. Tadqiqotning me'yoriy-huquqiy asosini O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi tashkil etadi. Metodning ilmiy adabiyotlarda qo'llanish chastotasi Web of Science Core Collection ma'lumotlar bazasi materiallari asosida tahlil qilindi.

Tahlil va natijalar

1. Metodning kelib chiqishi va terminologik tahlili. “Flipped Classroom” modelining ildizlari 2000-yillarning boshiga borib taqaladi. 1993-yilda A. King o'zining “From Sage on the Stage to Guide on the Side” ishida o'qituvchini bilim uzatuvchi emas, balki yo'naltiruvchi sifatida ko'rish g'oyasini ilgari surdi. 1997-yilda E. Mazur tomonidan ishlab chiqilgan “Peer Instruction” strategiyasi modelning rivojiga ta'sir ko'rsatdi. 2000-yilda J. W. Baker “Classroom Flip”, M. Lage, G. Platt va M. Treglia esa “Inverted Classroom” modelini taqdim etdi. Yondashuvning ommalashuvi 2007-yildan boshlandi: AQShning Woodland Park maktabi kimyo o'qituvchilari J. Bergmann va A. Sams dars materiallarini videodars ko'rinishida internetga joylashtira boshladi.

Web of Science ma'lumotlari tahlili modelni ifodalashda 22 ta yaqin ma'nodagi atama qo'llanilishini ko'rsatdi. Eng keng tarqalgan atama – “flipped classroom” (1782 marta), undan keyin “flipped learning” (463), “flipped class” (117) va “inverted classroom” (88) joylashgan. Terminologik xilma-xillik modelning turli pedagogik kontekstlarda moslashuvchan talqin etilayotganini ko'rsatadi; shu bilan birga, ilmiy birxillik uchun “flipped classroom” atamasini asosiy tushuncha sifatida qabul qilish maqsadga muvofiqdir (1-rasm).

1-rasm. “Flipped Classroom” modelini ifodalovchi atamalarining Web of Science Core Collection bazasidagi qo‘llanish chastotasi (2000–2021)

2. Metodning nazariy negizlari. Teskari sinf modeli bir necha pedagogik nazariyaga tayanadi. **Konstruktivizmga** ko‘ra, o‘quvchi bilimni passiv qabul qilmaydi, balki uni o‘z tajribasi va faol ishtiroki orqali shakllantiradi: video darslar orqali mavzuni uyda mustaqil o‘rganadi, sinfda esa amaliy mashqlar bilan mustahkamlaydi. **Bloom taksonomiyasi** nuqtai nazaridan, past kognitiv darajadagi amallar (bilish, tushunish) darsdan tashqariga ko‘chiriladi, auditoriya vaqti esa yuqori darajadagi amallar – tahlil, baholash va yaratish uchun ajratiladi. **Kognitiv yuk nazariyasiga** muvofiq, materialni o‘z sur‘atida o‘rganish imkoniyati o‘quvchidagi bir vaqtda ko‘p axborotni qayta ishlash yukini kamaytiradi.

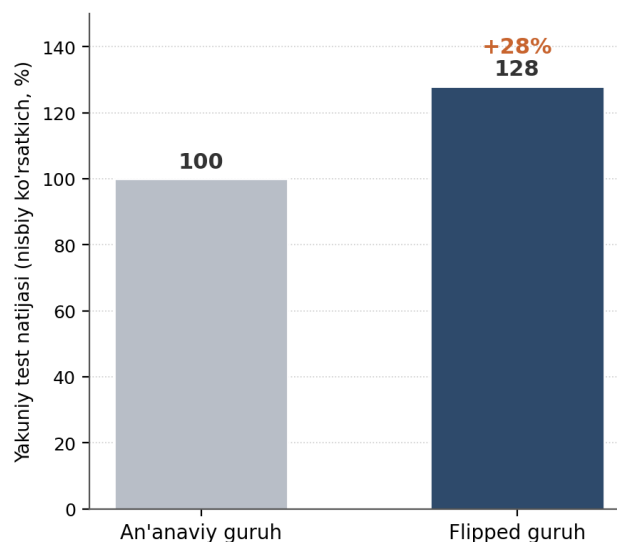
Bundan tashqari, model andragogik prinsiplarga mos keladi: o‘rganuvchi o‘z maqsadini belgilaydi, vaqtni rejalashtiradi va o‘z faoliyati uchun mas’uliyatni oladi, o‘qituvchi esa mentor va moderator rolda faoliyat yuritadi. Metakognitiv yondashuv o‘quvchiga o‘z o‘rganish jarayonini rejalashtirish, nazorat qilish va baholash imkonini beradi – bu nemis tilida grammatika va talaffuzni muntazam qayta ishlashni talab qiluvchi til ko‘nikmalarini shakllantirishda alohida ahamiyatga ega.

3. Metodni dars jarayoniga integratsiya qilish bosqichlari. Teskari sinfni joriy etish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. **Birinchi (tayyorlov) bosqichida** o‘quvchilar mustaqil ishlashga va o‘qish natijalariga javobgarlikni olishga o‘rgatiladi, chunki an’anaviy modelga o‘rgangan o‘quvchilar darhol mustaqil o‘rganishga tayyor bo‘lmaydi. **Ikkinchi (qisman teskari) bosqichda** o‘qituvchi darslarning bir qismini (taxminan 30–70%) teskari formatda olib boradi: o‘quvchilar uyda 5–7 daqiqalik videodarsni ko‘radi, tushunmagan joylarini belgilaydi, sinfda esa mavzu chuqurroq ishlanadi. **Uchinchi bosqichda** model to‘liq joriy etilib, auditoriya vaqti deyarli butunlay faol va hamkorlikdagi faoliyatga yo‘naltiriladi (1-jadval).

Bosqich	Ta'lim darajasi	Asosiy mazmuni va maqsadi
I. Tayyorlov	Bakalavriat	O'quvchilarni mustaqil o'rganishga va o'qish natijalariga javobgarlikni olishga tayyorlash; faol o'qitish usullarini asta-sekin joriy etish.
II. Qisman teskari	Magistratura	Darslarning 30–70% qismi teskari formatda: uyda videodars va mashqlar, sinfda muhokama, guruh ishlari va amaliy topshiriqlar.
III. To'liq teskari	Barcha darajalar	Nazariy material to'liq darsdan tashqariga ko'chiriladi; auditoriya vaqti faol va hamkorlikdagi kognitiv faoliyatga ajratiladi.

1-jadval. “Flipped Classroom” metodini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish bosqichlari

4. Afzalliklari va cheklovlari. Modelning eng muhim afzalligi – dars vaqtini tejash: yangi mavzuni batafsil tushuntirishga ehtiyoj qolmaydi, zero o'quvchi videodars, audiofayl, matn yoki taqdimotdan mustaqil bilim oladi. Adabiyotlarda keltirilishicha, oliy ta'limda model auditoriya mashg'ulotlari hajmini sezilarli darajada qayta taqsimlash imkonini beradi, Britaniyada o'tkazilgan tadqiqotlarda esa teskari sinfda o'qigan talabalar yakuniy testda an'anaviy guruhga nisbatan o'rtacha 28% yuqori natija qayd etgan (2-rasm). Model o'quvchilarda o'qishni mustaqil boshqarish, fanga qiziqish va o'ziga ishonchni oshiradi, baholar bilan bog'liq stressni kamaytiradi.

2-rasm. Yakuniy test natijalarining taqqoslama ko'rsatkichi: an'anaviy va flipped guruhlar (nisbiy, an'anaviy guruh = 100%; Taylor, 2015 ma'lumotlari asosida)

Shu bilan birga, metodning samaradorligini cheklovchi omillar ham mavjud: raqamli kontentning sifati va hajmi, o'quvchining tayyorgarlikni bajarmasligi, internet va texnik imkoniyatlarning teng emasligi, baholash mezonlarining noaniqligi hamda

o'qituvchining metodik tayyorgarligi. Shu bois teskari sinfni tatbiq etishda texnologik komponent bilan birga didaktik dizayn, motivatsion mexanizmlar, nazorat va teskari aloqa tizimi kompleks rejalashtirilishi lozim.

5. Samaradorlikni ta'minlovchi omillar. Tahlil natijalari teskari sinf samaradorligi quyidagi mezonlar bilan baholanishini ko'rsatadi: darsga tayyorgarlik darajasi, motivatsiya, auditoriyadagi faollik, hamkorlikdagi o'rganish sifati, o'qituvchidan tezkor teskari aloqa olish imkoniyati va formativ baholash mexanizmlari. Model o'quvchining rolini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi, mustaqil ta'limni darsning mantiqiy davomi sifatida tizimlashtiradi va o'quv natijalarini barqarorlashtiradi. An'anaviy va teskari sinf modellari o'rtasidagi tafovut 2-jadvalda umumlashtirilgan. Nemis tili darslarida bu yondashuv tinglab tushunish, gapirish va grammatik kompetensiyalarni rivojlantirishda ayniqsa samarali ekanligi aniqlandi.

Mezon	An'anaviy dars	Flipped Classroom
Nazariy materialni o'rganish	Sinfda, o'qituvchi tushuntirishi orqali	Uyda, video va elektron resurslar orqali
Auditoriya vaqti	Yangi mavzuni bayon qilishga sarflanadi	Amaliy mashq, muhokama, kommunikatsiyaga ajratiladi
O'quvchining roli	Passiv tinglovchi	Faol ishtirokchi, o'z o'rganishini boshqaruvchi
O'qituvchining roli	Bilim manbai	Mentor, moderator, yo'naltiruvchi
Bloom taksonomiyasi darajasi	Asosan past darajalar (bilish, tushunish)	Yuqori darajalar (tahlil, baholash, yaratish)

2-jadval. An'anaviy dars va "Flipped Classroom" modelining qiyosiy tahlili

Xulosa va amaliy tavsiyalar

O'tkazilgan tahlil "Flipped Classroom" modeli nemis tili o'qitishda nazariy materialni darsdan oldin mustaqil o'zlashtirish va auditoriya vaqtini amaliy mashg'ulotlar, muhokamalar, rol o'yinlari hamda kommunikativ topshiriqlarga yo'naltirish orqali yuqori samaradorlikka erishish imkonini berishini ko'rsatdi. Metod o'quv jarayonini talaba markazli qiladi, mustaqil fikrlash va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi hamda o'quvchilarning motivatsiyasi va darsdagi faolligini oshiradi. Ayni paytda uning samaradorligi o'quvchilarning motivatsiyasi va

mas'uliyat darajasi, texnik vositalarning mavjudligi hamda o'qituvchining metodik tayyorgarligiga bog'liq.

Tadqiqot asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- nemis tili o'qituvchilari darslarning bir qismini teskari sinf modelida o'tkazishni bosqichma-bosqich joriy etishlari;
- video materiallar va interaktiv Web 2.0 vositalaridan (Canva, Quizlet, Padlet va boshqalar) keng foydalanish;
- o'quvchilarni mustaqil ishlashga tayyorlash bo'yicha maxsus tayyorgarlik bosqichini o'tkazish;
- metod samaradorligini baholash uchun “oldin–keyin” solishtirishga asoslangan monitoring tizimini yaratish.

Umuman olganda, “Flipped Classroom” zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan innovatsion yondashuv bo'lib, nemis tili darslarini interaktiv va talaba markazli tashkil etishda hamda ta'lim sifatini oshirishda muhim vosita sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. – Washington: International Society for Technology in Education, 2012. – 112 p.
2. Talbert R. Inverting the Linear Algebra Classroom // Primus. – 2014. – Vol. 24, No. 5. – P. 361–374.
3. Lage M. J., Platt G. J., Treglia M. Inverting the Classroom: A Gateway to Creating an Inclusive Learning Environment // Journal of Economic Education. – 2000. – Vol. 31, No. 1. – P. 30–43.
4. Crouch C., Mazur E. Peer Instruction: Ten Years of Experience and Results // American Journal of Physics. – 2001. – Vol. 69, No. 9. – P. 970–977.
5. Khan S. The One World Schoolhouse: Education Reimagined. – New York: Twelve Publishing, 2012. – 272 p.
6. Anderson L. W., Krathwohl D. R. (Eds.). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 2001.
7. Turan Z., Akdag-Cimen B. Flipped Classroom in English Language Teaching: A Systematic Review // Computer Assisted Language Learning. – 2020. – Vol. 33, No. 5–6. – P. 590–606.
8. Webb M., Doman E. Does the Flipped Classroom Lead to Increased Gains on Learning Outcomes in ESL/EFL Contexts? // The CATESOL Journal. – 2016. – Vol. 28, No. 1. – P. 39–67.

9. Taylor A. Flipping Great or Flipping Useless? A Review of the Flipped Classroom Experiment at Coventry University London Campus // Journal of Pedagogic Development. – 2015. – Vol. 5, No. 3. – P. 57–65.
10. Schaupp M. Das Flipped Learning-Modell: Eine Chance zur Förderung komplexerer kognitiver Prozessdimensionen sowie selbstständigem Lernverhalten im (Fremdsprachen-)Unterricht der Sekundarstufe I [Preprint]. – 2018.
11. Graham C. R. Blended Learning Systems: Definition, Current Trends, and Future Directions // Handbook of Blended Learning / Bonk C. J., Graham C. R. (Eds.). – San Francisco: Pfeiffer, 2006. – P. 3–21.
12. O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi (O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni).